

IIB INTERNATIONAL REFEREED ACADEMIC SOCIAL SCIENCES JOURNAL

International Congress on Culture and Society Special Issue 2012 Volume:03 Issue:05

www.iibdergisi.com

İNGİLTERE’DE KAMU HİZMETİ YAYINCILIĞI VE TOP- LUMSAL FARKINDALIK ÇERÇEVESİNDE BBC’NİN TARİH- SEL ANALİZİ

Ali Murat KIRIK

Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü

Özet: Televizyon çağımızın en önemli kitle iletişim araçlarından biridir. Buna ek olarak, televizyon tek bir bilim adamı tarafından icat edilmemiş, birçok mucidin uzun yıllar bir araya gelerek yapmış olduğu ortak çalışmalarla bugüne kadar gelebilmiştir. Beyaz cam adı verilen televizyon, insanları, kültürü ve diğer kitle iletişim araçlarını yoğun bir şekilde etkilemekle birlikte, haber alımı konusunda da çok verimli bir mecraadır. Dünyada televizyon yayıncılığı farklı biçimlerde gelişim göstermiştir. Bunlara bakıldığı vakit; Amerika Bileşik Devletleri’nde ticari yayıncılık modelinin gelişim gösterdiği görülmektedir. Öte yandan İngiltere ise kamu hizmeti yayıncılığının başladığı ilk ülkedir. Kamu hizmeti yayıncılığında en önemli husus kamu yararının güdülmesidir. Kamu yayıncıları televizyon lisans ücretleri, devlet fonları ve bireysel katkılar aracılığıyla mali ihtiyaçlarını giderebilmektedir. İngiliz BBC kuruluşu kamu hizmeti yayıncılığının en önemli örneğidir. Bilgilendirme, eğitime ve eğlendirme gibi özellikler BBC’nin yayın politikasını oluşturmaktadır. Bu kanal tüm dünyada özgür yayıncılığın sembolüdür. Ticari yayıncılık çoğu gelişmiş ülkede yaygınlaşmaya devam ederken, kamu hizmeti yayıncılığı birkaç ülkede var olmaktadır. Çalışmada, BBC ve kamu hizmeti yayıncılığının özellikleri, yapısı üzerinde durulacak ve bu yayın kuruluşunun dünya çapındaki konumu tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler : BBC, Kamu Hizmeti Yayıncılığı, Özerklik, Kamu Yararı, Televizyon Çağı

PUBLIC SERVICE BROADCASTING IN ENGLAND AND HISTORICAL ANALYSIS OF THE BBC WITHIN THE FRA- MEWORK OF SOCIAL AWARENESS

Abstract: Television is the most important mass communication medium in our age. In addition, it was not invented by a single inventor, instead many people working together and alone over the years, contributed to the evolution of television. This medium which influences people, culture and other media is an efficient purveyor of news. Broadcasting has developed in different ways in the world. United States Of America has developed a model of commercial broadcasting. On the other hand, England, a great country, has started the public service broadcasting. Public benefit is the most

IIB INTERNATIONAL REFEREED ACADEMIC SOCIAL SCIENCES JOURNAL

International Congress on Culture and Society Special Issue 2012 Volume:03 Issue:05

www.iibdergisi.com

important thing in public service broadcasting. Public broadcasters receive their funds from television licence fee, individual contributions and government funding. BBC is the most important example of public service broadcasting company. Inform, educate and entertain are the main purposes of the BBC. This channel is the symbol of free publishing all over the world. Commercial broadcasting also exists in most of developed countries but public broadcasting is continues in a few countries. This study focuses on the properties, structure of the BBC with public service broadcasting. and discusses the position of BBC throughout the world.

Key Words: BBC, Public Service Broadcasting, Autonomy, Public benefit, Television Age

GİRİŞ

Merkezi hükümetler Avrupa ülkelerinde çoğunluktadır. Bunun bir uzantısı olarak (özellikle devlet tekeli olan dönemlerde) radyo-televizyon yönetimleri bu tür ülkelerde devlet-hükümet denetiminde gerçekleştirilmektedir. Fakat şu bir gerçektir ki; her ülkenin kendine ait bir yönetim sistemi bulunmaktadır. Daha çok BBC'nin model oluşturduğu "Kamu Hizmeti Yayıncılığı" sisteminin en belirgin özellikleri ise şunlardır:

- Yayın olanakları-istasyonlar, stüdyo araçları gereçleri, ekipmanları, şebeke vericileri, teknik alt yapı ya merkezi hükümetin elinde ya da siyasi denetimdedir.
- Sistem genelde tekeli bir yapıya sahiptir. Ülkedeki tüm yayınlar tek bir hükümet dairesi tarafından yönetilmekte ve gerçekleştirilmektedir. Ayrıca kişilerin

dikkatini çekecek özellikte özel girişim elinde istasyon bulunmamaktadır. (Tekelci dönemlerde)

- Gelir, devletten ve radyo-televizyon alıcılarından sağlanan ruhsatiye ücretleri (yıllık kullanım bedeli) aracılığıyla sağlanmaktadır.
- Yayınlar genel olarak tecimsel bir niteliğe sahip değildir. Bununla birlikte; bütçe giderlerini karşılama amacıyla az miktarda da olsa kimi reklâmlara izin verilmektedir.
- Programlar ve yapımlar da merkezi bir özellik taşımaktadır. Bölgesel türde
- programlara fazla yer verilmezken, içerikler genelde merkezde oluşturularak diğer istasyonlara gönderilmektedir. (Aziz, 1982: 17-18)

1.İNGİLTERE'DEKİ YAYINCILIĞA GENEL BAKIŞ

İngiltere kitle iletişiminde her zaman söz sa-

hibi bir ülkedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle telsiz iletişiminin son derece önemli bir duruma gelmesi birçok ticari şirketin İngiltere'de radyo vericisi kurma isteğini oluşturmuştur. 1922 yılında ise İngiliz Posta İdaresi, bağımsız şirketlerin bir araya gelmeleri durumunda yayın yapmalarında sakınca olmadığını ifade etmiştir. Bunun üzerine şirketler BBC (*British Broadcasting Company* / İngiliz Ya-yıncılık Şirketi) adı altında birleşmişlerdir. 1927 yılında BBC kraliyet fermanı ile birlikte bir kamu kuruluşu haline dönüş-türülmüştür. (Tamer, 1983: 60)

İngiltere, radyo yayıncılığının gelişebilmesi adına önemli bir görev üstlenmiştir. İngiltere'de ilk planlı radyo yayınları 1924 yılında başlamıştır. Yayın örgütü BBC ve NEAC (National Educational Advisory Committee) arasında yapılan sözleşmeye dayalı olarak radyoda çocuk ve yetişkinlere yönelik yayınlar gerçekleştirilmeye başlamıştır. Eğitici yayınlara ise 1957 yılında geçilmiştir. Doğrudan okul programlarına koşut olarak gerçekleştirilen eğitici yayınlara 1967 yılında ileri düzeyde eğitim vermeyi amaçlayan programlar da dâhil edilmiştir. Bunun içinse BBC Televizyon Departmanı kapsamında "İleri Eğitim Televizyon Bölümü" kurulmuştur. (Aziz, 1982: 134)

İngiltere'de ülke çapında hizmet veren ticari şirketlerden oluşan bağımsız televizyon ku-

ruluşu ITV 1954 yılında yayıncılık hakkını elde etmiş ve BBC'nin devlet tekeline son verilmiştir. İngiltere'de bu olay yaşanmışsa da Avrupa'nın diğer ülkelerinde devlet tekeli yapısı sürmüştür. (Cankaya,1997: 71) Bu gelişme üzerine yıllardır devlet tekeli altında hizmet veren kamu yayıncısı BBC, böylelikle özel şirketlerin oluşturduğu ruhsatiye ücreti yerine reklâm gelirin dayalı ticari bir yayın kuruluşuyla birlikte yayın hayatını sürdürmüştür. BBC'nin dâhil olduğu kamu hizmeti yayıncılığı modelini ticari bir kuruluş olan ITV de yoğun bir şekilde benimsemiştir.

ITV ile birlikte oluşturulmuş olan üst otorite ITA (1971'den itibaren IBA) denetim sağlamaya başlamış ve bağımsız yayıncılık sisteminin işleyişinden sorumlu olmuştur. ITV'nin ardından 1964 yılında BBC'nin ikinci televizyon kanalı yayın hayatına başlamıştır. 1981'de ise Channel 4 seyircilerle buluşmuştur. Channel 4, IBA'ya bağlı, finansmanı ITV tarafından gerçekleştirilen ve yayınladığı programları bağımsız televizyon yayıncıları ile ITV'den alan bir kuruluştur. Yayın içerikleri daha çok etnik topluluklara ve azınlık gruplarına yöneliktir. Channel 4'un kurulması geleneksel yapı içerisinde sistemli bir gelişim gösteren İngiliz yayıncılığının 1980'lerin başında ulaştığı en son nokta olmuştur. (Pekman, 1997: 58) Bir köşede kamu hizmeti yayıncılığını güden BBC hayatını devam ettirmiş, diğer

bir köşede ise ITV şirketleri ve Channel 4 bulunarak İngiltere’de yayın dengesi oluşturulmuş ve bu şekilde kitlelerin beklentilerine cevap verilebilmiştir.

2. KAMU HİZMETİ YAYIN KURULUŞU: BBC (BRITISH BROADCASTING CORPORATION)

Şüphesiz ki BBC gerek İngiltere’nin ve gerekse de tüm dünyanın en önemli uluslararası yayın kuruluşları arasında yer almaktadır. BBC kamu hizmeti yayıncılığı yapan birçok ülkeye örnek teşkil etmesi bakımından da önemli bir noktada bulunmaktadır. Keza TRT (Türkiye Radyo Televizyon Kurumu) de kurulumu ve gelişimi esnasında BBC’yi model olarak almıştır.

BBC’yi derinlemesine irdilemeden önce Stuart Hall’un kurum hakkındaki düşüncelerine değinmek yerinde olacaktır: “*Onun standartları, program kombinasyonları, telaffuz biçimi, müzik zevki, yazın ve eğlence konusundaki yargıları, yayın ahlakı kamu hizmeti yayıncılığının değerlendirildiği otoriter ölçütleri ortaya koymuştur.*” (Tekinalp, 2003: 146) Hall bu sözleriyle BBC’yi diğer kamu hizmeti yayıncılığı yapan kuruluşlara örnek olan büyük bir otorite şeklinde tanımlamıştır.

2.1. BBC’NİN KURULUŞU

İngiltere’de BBC’nin kurulumunun temel dayanak noktası radyo yayınlarıdır. Ülke

içerisindeki radyo seti imalatçılarının bir araya gelerek kurdukları British Broadcasting Company Ltd. 1922 yılının Kasım ayında özel bir şirket olarak faaliyete geçmiştir. BBC’nin kuruluş döneminden itibaren bütün dinleyiciler radyo yayınlarını alabilmek için ruhsatiye bedeli ödemişlerdir. O yıllarda ödenen bedel on şilin (yaklaşık iki dolar) miktarındadır. Şirketin genel yönetmenliğini ise İskoç bir genç olan John Reith (Önce Sir daha sonra Lord ünvanı verilmiştir) yapmıştır. Babası rahip olan Reith idare konusunda asla taviz vermeyen, ahlakça olgun karaktere sahip bir yöneticidir. Reith toplumun ve geniş kitlelerin bilgilendirilmesinde, eğlendirilmesinde ve eğitilmesinde radyonun çok etkin olduğunu ve bu kitle iletişim aracının iş çevrelerinden ve devlet müdahalesinden bağımsız bir şekilde kamu yararınca yönetilmesi gerektiğine inanmıştır.(Gör-gün, 1995: 60–62)

1922’de geçici lisans alan şirkete 18 Ocak 1923 yılında “Licence and Agreement” ile birlikte radyo tesislerini kurma ve işletme yetkisi verilmiştir. Bu lisans aracılığıyla BBC’ye çeşitli sorumluluklar yüklenmiştir. Bunlar;

- Şirket sözleşmesi sadece genel posta bakanının rızasıyla değiştirilebilecektir.
- Haberler ancak isimleri belirtilmiş dört ajanstan alınabilecektir.

- Doğrudan ve dolaylı reklâm yayınları yasaklanmıştır.
- Bakanlar, haberler aracılığıyla ya da müstakil olarak mesaj isteğinde bulunabileceklerdir.
- Teknik işletme, posta bakanlığının genel gözetim ve denetiminde bulunacaktır. Bunun dışındaki konularda şirket tamamen özgürce hareket gös-terebilecektir.
- Dalga uzunluğu ve yayın süresi posta bakanlığınca belirlenecektir.
- Haberlerin gizliliğine uyum zorun-luluğu mevcuttur. (Taşer, 1969: 34)

İngiliz Posta İdaresi 1924 yılında British Broadcasting Company'ni incelemek için Crawford Komitesi'ni kurmuştur. Bu şirkette 1925 yılında tasfiye kararı alınmıştır. Bir sene sonra İngiltere'de yayın tekeli kurulması öngörülmüş ve British Broadcasting Company kapatılmıştır. 1927'de ise bir kamu kuru-luşu olarak kurulan British Broadcasting Corporation (İngiliz Yayın Kurumu) yayın hayatına başlamıştır. (Leapmann, 1986: 41)

Radyo yayınlarının BBC'nin kuruluş aşamasına önemli bir etkisi bulunmakla birlikte tüm dünyada hızla gelişim gösteren televizyon da BBC'nin gündemine gir-miştir. 1929 yılında BBC'ye bağlı bir kuruluş ile

birlikte televizyon yayıncılığına yönelik deneme yayınlarına başlanmıştır. Böylelikle, İngiltere'de radyo tekelinin ardından televizyon tekeli de BBC'ye bırakılmış ve BBC ilk düzenli televizyon yayınlarına 2 Kasım 1936 tarihinde başlamıştır. Belli bir süre televizyon yayınları da tekelci sistemle bu kurum üzerinden sunulmuştur. (Yengin, 1994: 50)

1936 yılında BBC, düzenli televizyon yayınlarına başlasa da II. Dünya Savaşı esnasında aksamlar ve kesintiler meydana gelmiştir. Savaş bitiminde yayınlar tekrardan eski durumuna dönmüş ve hızlı bir toparlanma periyoduna girilmiştir. BBC'nin diğer bir artışı da Avrupa'daki ilk düzenli renkli televizyon yayınlarını 1967 yılında başlatmasıdır.

2.2. BBC'NİN YÖNETİM YAPISI VE HUKUKİ TEMELİ

BBC, İngiltere başbakanının seçtiği, kraliçenin atadığı yöneticilerden oluşan *Board of Governors* adlı bir kurul tarafından yönetilmektedir. Ayrıca bu kurul, kuruluşundan günümüze özerk yapısı ve tutumunu itinayla korumaktadır. BBC, televizyon ve radyo kanallarından ayrı olarak 37 ülkede 38 bölge radyosundan 40 dilde yayın gerçek-leştirilmektedir. (Bülbül, 2000: 105)

Kamu hizmeti anlayışıyla kurulan BBC, İç İşleri Bakanlığı'nın verdiği işletme izniyle çalışmaktadır. (Tekinalp, 2003: 148)

BBC'nin yönetim kurulu 12 kişiden oluşmaktadır. Yönetim kurulu üyeleri ise hükümetin tavsiyesi ve kraliçenin onayı ile birlikte atanmaktadır. Üyelerin görev süreleri ise beş yıldır. Kurumun yayın politikası ise yönetim kurulu tarafından saptanmaktadır. Toplum içerisinde farklı görüşlere sebep olan dinsel, siyasal ve kültürel problemlerde son sözü söyleme hakkı yönetim kuruluna aittir. (Tamer, 1983: 60) BBC'nin en tepe noktasındaki genel müdür, İçişleri Bakanı tarafından atanmakta ve yönetim kurulu üyeleri ile birlikte BBC'nin genel politikasını saptamaktadır. (Tekinalp, 2003: 149) On iki kişiden oluşan yönetim kurulu üyelerinden biri başkan, biri başkan yardımcısı, üç kişi de üç farklı komiteye başkanlık eden ulusal yöneticilerdir. Bu komiteler Galler, İskoçya ve Kuzey İrlanda yörelerini temsil etmektedirler. (Bülbül, 2000: 105) BBC yasal olarak parlamentoya karşı sorumluluk taşımaktadır. Fakat uygulamada bağımsız bir şekilde davranma yetkisine sahiptir.

Danışma kurullarının en büyüğü 60 üyeye sahip olan Genel Danışma Kurulu'dur. Bununla birlikte İngiltere'de sekiz bölgenin özel danışma kurulları bulunmaktadır. Özel danışma kurulları BBC'nin yayın politikasını oluşturmakta önemli bir role sahiptir. BBC, on yıl süreyle geçerli olan iki yetki belgesiyle faaliyet göstermektedir. Bu yetki belgelerinden biri "*İmtiyaz Belgesi*", diğeri ise Posta Bakanlığı ile yapılan anlaşmadır.

Kraliçe tarafından atanan yönetim kurulu üyeleri her zaman değiştirilebilmektedir. Posta Bakanlığı görevlerin yerine getirilmediği gerekçesiyle verilen ruhsatı geri alabilmekte, bazı programları ise veto edebilmektedir. BBC yönetimine devlet müdahalesinin engellenmesi için parlamento, hükümetlerin BBC'yi etki-lememesi konusunda anlaşmaya varmıştır. (Tamer, 1983: 60–61)

BBC'nin, parlamentodan ve hükümetten etkilenmemesi için belirli bir hukuki düzen oluşturulmasına rağmen, hükümetin kurum üzerinde çok ihtiyatlı bazı etkilerinin olması da mümkün kılınmıştır. 1927 yılındaki Kraliyet Berati'nda (Royal Charter) göre, bir tüzel kişilik olarak tanımlanan BBC'nin, İç İşleri Bakanlığı'ndan ruhsat alması gerektiği vurgulanmıştır. Yayın ruhsatı ise İçişleri Bakanı'na programlara karışma yetkisi vermektedir. Kraliyet Berati'nda yayın kurumunun bağımsızlığı konusunda özel maddeler bulunmamaktadır. Ayrıca ruhsatiye ücretleri nedeniyle hükümetin BBC üzerinde bazı müdahale yetkilerinin olduğu vurgulanmasına rağmen, BBC'nin kendi çıkarttığı el kitabında kurumun tamamen bağımsız olduğu belirtilmekte ve hükümetin içeriğe karışma yetkisi sınırlandırılmaktadır. (Çaplı, 1995, 104–105)

2.3. BBC'NİN YAYIN İLKELERİ

BBC gerek radyolarında ve gerekse televizyonlarında her gün yüzlerce haber üretmek-

tedir. Haberlerin ve yayın içeriklerinin aktarımını esnasında da çeşitli ilkeler izlenmektedir. BBC'nin Danışma Kurulu'na sunduğu raporda bu yayın ilkeleri ise şu şekilde sıralanmaktadır:

- Doğruluğun, tarafsızlığın sağlanması, bununla birlikte bir haberin önemsizliğine göre, şişirilmesinin altında bir hata olacağından her bir haber konusunun, kendine has doğru bir yöntemle ele alınmasının kavranması birleştirilmektedir.
- Yönetimsel bir emirden oluşan haber aktarılırken, düzeltme yapmaktan kaçınma sağlanmalıdır.
- Tarafsızlığın gözetilmesi. Tarafsızlıktan kasıt, her bir haber bülteninin kendi içerisinde dengeli olması değildir. Bir haber konusuna özgü, var olan bütün bilgiyi içerecek tam bir temsilin gözetilmesi gerekmektedir.
- Yapılan yayınların tümünde anlaşılabilir olma. Belli bir bülten ile hitap edilen izleyiciye/dinleyiciye uygun dili kullanmak ve o sırada düzgün telaffuzu gerçekleştirmek.
- Her bir konuda; örnek vermek gerekirse üzerine iftira atılıp atılmadığı ya da ırk ilişkileri olup olmadığı konusunda olduğu gibi; yasalar göz önünde tutulmalı ve buna göre hareket edilmelidir. (Görgün, 1995: 281)

2.4. BBC'NİN RADYO, TELEVİZYON KANALLARI VE PROGRAM YAPISI

1960'lı yıllara gelinene dek BBC'nin radyo ve televizyonlarındaki program düzenlenmesi üç seviyeden oluşmaktadır. Bunlar;

-Birinci Seviye: En düşük seviye güldürü programları, dinleyicilerin katıldığı programlar, hafif müzik içerikli ve çocuklara yönelik hafif programlardır.

- **İkinci Seviye:** Aile servisidir. Okul yayınları, kaliteli müzik ve drama yayınları, haberler ve hükümet hakkında bilgileri kapsamaktadır.

- **Üçüncü Seviye:** Bu seviyede klasik müzik, şiir, edebiyat, tartışmalar ve drama programları yer almaktadır.

- 1960'lardan sonra bu üç seviye üzerine bir dördüncü seviye daha eklenmiştir. Bu seviyede ise rock müzik yayınları yer almaktadır. (İnceoğlu, 2004: 258)

BBC hemen hemen her program türünde yayınlar üretmektedir. BBC'nin kendi bünyesinde radyo ve televizyon servisleri bulunmaktadır. Radyo, televizyon servisleri de kendine has bir yayın düzenlemesi içerisinde yer almaktadır. Bu noktada BBC tarafından oluşturulmuş radyo ve televizyon servislerine bakmak doğru olacaktır. BBC World Service Radio'nun (BBC Dünya Radyo Servisi) finansmanı devlet tarafından karşılanmaktadır. Örnek vermek gerekirse;

İngiliz Devletler Topluluğu'nun 1993–1994 döneminde bu servise 176 milyon poundluk destek sağladığı görülmektedir. BBC'nin radyo şebekesi beş kanaldan yılda 35 bin saat program yayınlamaktadır. Bu ağda bulunan radyo kanalları ise şunlardır:

- **BBC Radyo–1:** Bu kanalda 24 saat süreyle pop ve rock müzik yayını yapılmaktadır.
- **BBC Radyo–2:** Bu kanal ise 24 saat popüler müzik ve hafif eğlence programlarına yer vermektedir.
- **BBC Radyo–3:** Temel olarak klasik müzik yayını gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte; dramalar, caz müzik, şiir, öykü ve sohbet programlarına da yer verilmektedir. BBC'nin beş orkestrasından canlı ya da kaydedilmiş yayınlar da sunulmaktadır.
- **BBC Radyo–4:** Müzikten çok söze dayalı bir radyo kanalıdır. Aktüalite ve haber programları yayınlanmaktadır. Konferanslar, paneller, belgeseller dinleyicilerle buluş-turulmaktadır. Bilim, din, tarih, hukuk, kitap tanıtımı, engelliler için programlar gerçekleştirilmektedir.
- **BBC Radyo–5:** Orta dalgadan yayınlarını gerçekleştirmektedir. Bu kanalda daha çok gençlere yönelik yayınlar yapılmaktadır. Spor ve eğitim ağırlıklı olarak yer almaktadır. Ayrıca dünya servisi radyo-

sundan alınmış bazı programlar da sunulmaktadır. Nisan 1994'ten itibaren 24 saat haber ve spor yayını yapan Radio 5 Live hizmet vermeye başlamıştır. (İnceoğlu, 2004: 106)

Radyo yayınlarındaki türlere dayalı benzer bir düzenleme televizyon yayınlarında da kendisini göstermektedir. **BBC 1;** toplumun daha geniş kesimlerini kap-samakta ve yayın içeriğini de buna göre oluşturmaktadır. Popüler ve hafif programlara daha fazla yer vermektedir. **BBC 2;** toplumun kültür, sanat, edebiyat... gibi konularına daha fazla yer ayırırken bu gibi konulara ilgi gösteren aydın kesime yönelik programlar kanalın yayın içeriğinde çoğunluktadır. 1991 yılının Kasım ayında ise BBC Enterprises ve Thames TV müşterek bir kanal olan **UK GOLD** adlı kanalı oluşturmuşlardır. Astra uydusundan 20 saat eğlence yayını yapan bu kanal BBC ve Thames TV'nin içeriğine de yer vermektedir. Kanalda çoğunlukla eğlence programları yayınlanmaktadır. UK GOLD TV'nin komedi, yarışma, çocuk, soap opera, drama gibi yayınları uydu üzerinden ücretsiz olarak sunulmaktadır.(İnceoğlu, 2004: 259)

3. BÖLGESEL VE KÜRESEL ÖLÇEKTE BBC

BBC ulusal çapta bilgi, haber, eğitim, kültür, sanat, gezi içerikli programlar gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte; gelirlerini

reklâmlardan elde eden yerel radyolar ise genellikle eğlence, tartışma ve yerel haberlere yer vermektedir. BBC ve özel televizyon programlarında eğlence, kültür, haber, bilgi ve eğitim gibi programların seyirci beğeni oranları gözden geçirildiğinde BBC'nin üstünlüğü ön plana çıkmaktadır. BBC'nin 1992–1993 yılında hazırladığı raporda BBC yayınlarının özel radyo ve televizyonlara oranla daha fazla seyredildiği belirtilmiştir. (Görgün, 1995, 292–293)

BBC'nin üç bölüme ayrılan çok güçlü bir bölgesel yapısı bulunmaktadır.

1- *BBC Kuzey*

2- *BBC Doğu ve Orta*

3- *BBC Güney ve İskoç-Galler, Kuzey İrlanda*

Yerel bölgeler ulusal şebekeye bağlı, kendi bölgesel seyircilerine/dinleyicilerine uygun programlar hazırlamaktadır. BBC'nin ülke içerisindeki hizmetlerin hemen hemen hepsi TV bandrol (ruhsatiye) ücretleriyle karşılanmaktadır. Televizyon alan kişiler aşağı yukarı 83 poundluk bir bedel ödemektedir. Bununla birlikte; BBC'nin çoğu programı yurt dışındaki diğer ülkelere ihraç edilmektedir. Dolayısıyla buradan da bir gelir sağlanmaktadır. Eğitim amaçlı programlar, belgesel film ve dizi arşivleri kiralanarak ya da satılarak BBC'ye ekonomik girdi sağlanmaktadır. (Bülbül, 2000: 106)

Küresel çapta ise BBC 1991 yılının Mart ayında global televizyon ve haber servisini oluşturmak üzere BBC World Service Television adı verilen BBC Dünya TV'yi kurmuştur. BBC Dünya Servisi Televizyonu tamamen kendi imkânları ile çalışmaktadır. İngiliz lisans gelirlerinden yardım almadığı gibi yasal Dünya Servisi bağışından da yardım almamaktadır. BBC World Service Television (WST) 1993 yılının sonlarına doğru yayın hayatına başlamıştır. (Görgün, 1995, 295)

BBC Dünya Servisi'nin 32 dilde yaptığı yayınların küresel ölçekte toplam 180 milyon dinleyicisi bulunmaktadır. Dünya-da 50'ye yakın merkezde 250 kadar BBC muhabiri BBC'nin haber toplama ağını oluşturmaktadır. BBC her yıl halktan toplanan ruhsat parası ile mali kaynaklarını oluştururken, BBC Dünya Servisi bütçesini Dışişleri Bakanlığı aracılığı ile devlet bütçesinden oluşturmaktadır. BBC'nin bir parçası olan ve aynı editoryal bağımsızlığa sahip olan Dünya Servisi'nin finansmanı devlet kaynaklı olsa da yayın ilkeleri bu durumdan yine de etkilenmemektedir.

Türkiye'de BBC'nin durumu incelendiği zaman BBC Türkçe Servisi'nin 20 Kasım 1939 tarihinde kurulduğu görülmektedir. BBC Türkçe Servisi de BBC Dünya Servisi'nin bir parçasıdır. Londra'dan yayın yapan BBC Türkçe Servisi, radyo, internet

ve televizyon yayınlarıyla Türkiye ve dünyanın her köşesindeki dinleyici, izleyici ve okuyucularına ulaşmaktadır. (www.bbc.co.uk, 2012)

BBC'nin diğer servisleri de dünya çapında hizmet veren bir durumdadır. **BBC English**, Dünya Servisi'nin önemli bir unsurudur. BBC English aracılığıyla dil öğretimi gerçekleştirilmektedir. İngilizce dersleri radyo üzerinden 30 dilde açıklama yapılarak yayınlanmaktadır. BBC English televizyonunun programları birçok ülkede sunulmaktadır. Ayrıca basılı, görsel ve işitsel unsurlar da mevcuttur. **BBC Monitoring**; yabancı yayınların dinlen-mesini sağlamaktadır. Böylelikle okyanus aşırı ülkelerden sağlanan gelişmeler, bilgiler, haberler hükümete ve BBC dinleyicileri / izleyicileri / okuyucularına aktarılmaktadır. Ayrıca bu bilgiler kamu kuruluşlarına, basın yayın organlarına da satılmaktadır. (İnceoğlu, 2004, 26) BBC birçok televizyon kuruluşunun yaptığı gibi aynı zamanda teletext hizmeti de sunmaktadır. CEEFAX olarak adlandırılan bu servisi 1992 yılının Nisan ayından beri bu servis Intelfax adlı özel şirket tarafından hazırlanmaktadır. BBC okyanus aşırı yayın kuruluşlarına ticari amaç gütmeyen eğitim hizmeti de sunmaktadır. İngiliz Hükümeti öğrencilerin BBC, Thomson Vakfı ve British Council'de yayıncılık eğitim görmelerini sağlamaktadır. (İnceoğlu, 2004, 261–262)

SONUÇ

Kamu hizmeti yayıncılığı kavramının dayanak noktası İngiliz yayın kurumu BBC'nin kuruluş yıllarına dayanmaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığı BBC'nin ilk Genel Müdürü John Reith tarafından ortaya atılmış ve gelişme göstermiştir. Avrupa ülkeleri de bu modeli benimsiyor gibi görünse de kamu hizmeti yayıncılığı modeline kendilerine has yorumlar getirmişlerdir. Kamu hizmeti yayıncılığı temel bir tanımlamayla "*Halk için yapılan, halk tarafından finanse edilen ve halk tarafından kontrol edilen*" yayıncılıktır. Kamu yayın kurumunun hedef kitlesi bütün ülke nüfusedir. Yani yayınların bütün ülke genelini kapsaması ve her kesime yönelik olması gerekmektedir. BBC gerçek anlamda kamu hizmeti yayıncılığı anlayışını güttüğü için halkı bilgilendirmeyi, eğitmeyi ve eğlendirmeyi amaç edinmiştir. Yayınlarını bu üç ana unsuru baz alarak gerçekleştirmektedir.

Özellikle 1980'li yıllardan itibaren İngiltere'deki özelleşme hareketleri BBC'yi etkilese de günümüz şartları göz önüne alındığı vakit BBC'nin halen çizgisinden fazlaca ödün vermediği görülmektedir. Çünkü BBC halen hükümet, siyasi parti ya da diğer güç odakları ve çıkar grupları için değil, halka hizmet için çalışmakta ve yayınları bu şekilde organize etmektedir.

BBC'nin kendine özgü bir yönetim yapısı

bulunmaktadır. Her ne kadar kraliyet tarafından kimi onaylamalar gerçek-leştiriliyor olsa da bu BBC'nin özerk yapısına hiçbir şekilde zarar ver-memektedir. BBC ülke kültürünün gelişmesine yardımcı olmakta ve bu kültürün kuşaktan kuşağa aktarılmasında katkı sağlamaktadır. Kamu hizmeti yayıncılığında beklenen işlevin yerine getirilmesi için olmazsa olmaz tek koşul özerkliliktir. Özerklik, idari ve mali olarak ikiye ayrılrsa da birbirini tamamlayan iki önemli unsurdur. İdari özerklik olmadan mali özerklik, mali özerklik olmadan da idari özerlik gerçekleşmemektedir. Özerlik olmadan kamu hizmeti yayıncılığının gerçekleşebilmesi mümkün değildir. Kamu yayın kurumları halk tarafından finanse edilir. Özellikle cihazlardan alınan ruhsatiye ücretleri büyük önem taşımaktadır.

BBC'nin dünya çapında hizmet veren birçok servisi de mevcuttur. Özellikle BBC Türkçe servisi bu alanda ön planda yer almaktadır. BBC Türkçe Servisi 1983 yılında Turgut Özal'ın kazandığı seçimleri Türk halkına herkesten önce duyuracak kadar Türk siyasi hayatını yakından takip etmesiyle bilinmektedir. Programların üç seviyede yer alması da BBC'nin her kesime seslendiğinin bir göstergesidir. Aynı zamanda radyo yayıncılığında birçok alternatif sunmaktadır.

Gerek yayın ilkeleri ve gerekse ekonomik, hukuki yapısı bakımından BBC'nin tarafsız

bir yol izlediğini söylemek yanlış olmayacaktır. BBC, özerk yapısı ve karakterli yayın anlayışıyla kendisini model alan birçok yayın kurumuna örnek olmuştur. Özellikle Türkiye'de Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT), kurulumu esnasında BBC'yi model olarak almıştır. Ancak TRT, tam olarak BBC anlayışını benimseyememiştir. Bununla birlikte; dünya genelinde hizmet veren birçok yayın kuruluşuna baktığı vakit BBC'nin özerkliği ve tarafsızlığı en iyi uygulayan yayın kurumu olduğu ise yadsınamaz bir gerçektir. Ana amacı sadece ekonomik olarak kara geçmek olan tecimsel yayın kuruluşlarının sürekli arttığı günümüzde kamu yayıncılığının ikinci plana atıldığı düşünülse de siyasi otoriteden uzak, özerk ve tarafsız bir yayın kuruluşuna büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal beklentilerin karşılanması ve televizyonun temel işlevlerinin yerine getirilebilmesi adına kamu hizmeti yayıncılığının devlet tarafından finansmanının sağlanması gerekmektedir. Fakat devletin maddi açıdan destek olması demek, siyasi baskının kurum üzerinde var olacağı anlamına gelmemelidir. Kamu hizmeti yayıncıları ulusal kimliğin ve kültürün korunması adına çok önemli görev üstlenmekle birlikte halen bu misyonu devam ettirmektedirler.

KAYNAKÇA

AZİZ, A., (1982). Radyo ve Televizyonla Eğitim, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi

BÜLBÜL, A.R., (2000). Uluslararası İletişim, Konya: Damla Ofset

CANKAYA, Ö., (1997). Düünden Bugüne Radyo Televizyon, İstanbul: Beta Yayınları

ÇAPLI, B., (1995). Televizyon ve Siyasal Sistem, İstanbul: İmge Kitabevi

GÖRGÜN, A., (1995). “İngiltere ve BBC”, Uluslararası İletişim, Gürsel Öngören (drl.), İstanbul: Der Yayınları

İNCEOĞLU, Y. G., (2004). Uluslararası Medya (Medya Eleştirileri), İstanbul: Der Yayınları

LEAPMANN, M., (1986). The Last Days of the Beep, London: Allen-Unwin

PEKMAN, C., (1997). Televizyonda Özelleşme Avrupa’da Yayıncılığın Değişim Süreci, İstanbul: Beta Yayınları

TAMER, E.C., (1983). Dünü ve Bugünüyle Televizyon, İstanbul: Varlık Yayınları

TAŞER, İ.C., (1969). Radyonun Organizasyonu ve Özerkliği, Ankara: TRT Basılı Yayınlar Müdürlüğü Yayınları

TEKİNALP, Ş., (2003). Radyo ve Televizyon: Camera Obscura’dan Synopticon’a, İstanbul: Der Yayınları

YENGİN, H., (1994). Ekranın Büyüsü, İstanbul: Der Yayınları

İNTERNET KAYNAKLARI

BBC, <http://www.bbc.co.uk/turkce/krumal/2010/10/000001hakkimizda.shtml>, Erişim Tarihi: 14.04.2012